

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Β. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

→ Πρόεδρος του Levy Economics Institute στη Νέα Υόρκη, εκτελεστικός αντιπρόεδρος και καθηγητής Οικονομικών στην έδρα «Jerome Levy» του Κολεγίου Bard

Το ευρώ πληρώνει το προπατορικό αμάρτημά του...

ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΕΙΝΑΙ Ο ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στην ελλατωματική αρχιτεκτονική του Ευρωσυστήματος αποδίδει την κρίση χρέους ο διακεκριμένος Έλληνας οικονομολόγος. Πιστεύει ότι η μόνη λύση είναι τα μέτρα ανάπτυξης, τονίζοντας χαρακτηριστικά ότι τα προγράμματα διάσωσης ήταν καταδικασμένα σε αποτυχία μιας και είχαν ως κύριο σκοπό την εξαγορά χρόνου, με την ελπίδα ότι τα προβλήματα θα εξαφανιστούν ως διά μαγείας. Θεωρεί ότι όσο και αν οι Γερμανοί δεν το επιθυμούν, τελικά θα δεχθούν τα ευρωμολόγια ώστε να χρηματοδοτηθεί η ανάπτυξη στις προβληματικές οικονομίες, πιστεύει ότι θα υπάρξει και νέα αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, ενώ ελπίζει να εξελιχθεί η ΕΕ σε μια δομή ομοσπονδιακού τύπου.

LEVY ECONOMICS

Δεξαμενή σκέψης

Το Ινστιτούτο Levy Economics Institute του Κολεγίου Bard ιδρύθηκε το 1986 ως ανεξάρτητος οργανισμός που ασχολείται πρωτίστως με θέματα οικονομικής πολιτικής. Η έρευνα των διακεκριμένων επιστημόνων που συνεργάζονται με το Ινστιτούτο επικεντρώνεται στην κατανομή του πλούτου, την ισότητα των φύλων, τη νομισματική πολιτική και τις αγορές. Στο διοικητικό συμβούλιο συμμετέχουν τρανακτά ονόματα, όπως ο Λέον Μπότσαϊν, ο Τζόζεφ Στίγκλιτς, ο Μάρτιν Λάιμποβιτς της Morgan Stanley και ο Ουίλιαμ Ουίλσον του Χάρβαρντ.

Ο Τζόζεφ Στίγκλιτς συμμετέχει στο διοικητικό συμβούλιο, ενώ ο Τζέιμς Γκάλιμπριθ συνεργάζεται με το Ινστιτούτο Levy Economics.

→ **ΤΟΥ Χ. Ι. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ**

Εδώ και δύομια χρόνια, η Ελλάδα διανύει μια οικονομική κρίση ιστορικών διαστάσεων. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ή ευρωπαϊκό πρόβλημα; Η ελληνική κρίση έχει τις ιδιαιτερότητές της, αλλά η σημερινή κρίση στην Ευρωζώνη οφείλεται στην ελλατωματική αρχιτεκτονική του ευρωσυστήματος. Ο διαχωρισμός μεταξύ δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής είναι το προπατορικό αμάρτημα του ευρώ. Είναι λανθασμένη η εκτίμηση ότι το πρόβλημα της Ευρωζώνης είναι πρόβλημα κρατικού χρέους. Για παράδειγμα, είναι κοινώς αποδεκτό ότι η σημερινή κρίση του ευρώ ξεκίνησε με τις δυσκολίες που αντιμετώπισε η ελληνική κυβέρνηση στο να μετακυλίσει ληξιπρόθεσμα χρέη, μια εξέλιξη που προκάλεσε μετάδοση της κρίσης στις άλλες περιφερειακές οικονομίες της Ευρωζώνης. Καμία από τις υπόλοιπες χώρες της περιφέρειας της Ευρωζώνης δεν αντιμετώπιζαν προβλήματα χρέους ανάλογα με αυτά της Ελλάδας.

→ **Αδιέξοδο** Όσον αφορά την Ελλάδα, ακόμη και με τα δύο προγράμματα διάσωσης και το «κούρεμα» του χρέους, η χώρα δεν θα μπόρεσει να εξοφλήσει το χρέος της χωρίς μια επιπλέον αναδιάρθρωση ή μεταβολή στην εγχώρια πολιτική της Γερμανίας.

Η λύση στην κρίση του ευρώ βρίσκεται στην οικονομική πολιτική της Γερμανίας και στη μεταρρύθμιση του ευρωσυστήματος και όχι στην αύξηση των μέτρων λιτότητας στις χώρες της περιφέρειας.

Εάν δεν πραγματοποιηθεί είτε το ένα είτε το άλλο, η κρίση στην Ευρω-

ζώνη θα επιδεινωθεί, με δραματικές επιπτώσεις τόσο για την Ευρώπη όσο και για την παγκόσμια οικονομία στο σύνολό της.

Τα προγράμματα διάσωσης απέτυχαν όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά επίσης και στην Πορτογαλία, ενώ ούτε αυτό της Ιρλανδίας μπορεί να θεωρηθεί επιτυχημένο. Για ποιον λόγο απέτυχαν τα προγράμματα διάσωσης;

Τα προγράμματα διάσωσης είχαν ως κύριο σκοπό την εξαγορά χρόνου, με την ελπίδα ότι τα προβλήματα θα εξαφανιστούν ως διά μαγείας. Με άλλα λόγια, οι Ευρωπαίοι ηγέτες δεν επιθυμούσαν να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα, που ήταν το ίδιο το σύστημα της λειτουργίας του ευρώ. Από την άλλη μεριά, τα προγράμματα διάσωσης δεν ήταν αρκετά μεγάλα σε εύρος για να αποφευχθεί η μετάδοση της κρίσης, ενώ εστίασαν στην κρίση ρευστότητας χωρίς να αντιμετωπίσουν την κρίση φερεγγυότητας.

Οι πολιτικές που επιβλήθηκαν δεν αντιμετώπιζαν τις θεμελιώδεις ατέλειες του σχεδιασμού και της δομής του ευρωσυστήματος και επέβαλαν αντί αυτού σκληρά μέτρα λιτότητας για να περιορίσουν την άσωση κατανάλωση που τροφοδοτείτο από υπερβολική κρατική δαπάνη. Ετσι, η λύση που επινοήθηκε ήταν το σφίξιμο του ζωνναριού.

Επιπλέον, η κρίση στην Ευρωζώνη αποτέλεσε ευκαιρία για την επιβολή των νεοφιλελεύθερων μέτρων πολιτικής που έχει υιοθετήσει το ΔΝΤ εδώ και δεκαετίες – δηλαδή, την αναδιπλωση της κοινωνικής νομοθεσίας και την ιδιωτικοποίηση της οικονομίας στον μέγιστο δυνατό βαθμό.

Με τα μέτρα αυτά, κατέστη εφικτό να αποσπαστεί η προσοχή από τα ενδογενή προβλήματα που αφορούν τη σύλληψη και τον σχεδιασμό του ευρώ.

Όπως έχουν παρατηρήσει πολλοί αναλυτές, συμπεριλαμβανομένου και εμού, το πιο σημαντικό από όλα είναι η κατανόηση των

αδυναμιών της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης. Μόνον έτσι μπορεί να προκύψουν οι κατάλληλες πολιτικές που θα βγάλουν την Ευρωζώνη από τη σημερινή κρίση.

Εν τω μεταξύ, η Ελλάδα φαίνεται να έχει παγιωθεί σε ένα σκοτεινό τούνελ με ελάχιστες προοπτικές διεξόδου, αφού η Γερμανία και η ΕΕ επιμένουν στην επιβολή των ιδίων καταστροφικών πολιτικών. Ποια είναι η εκτίμησή σας για το μέλλον της Ελλάδας στην Ευρωζώνη;

Η Ελλάδα είναι παγιδευμένη, αλλά εξίσου παγιδευμένη είναι και η Γερμανία – και όχι μόνο επειδή ο λογαριασμός για τη χρηματοδότηση όλων των διασώσεων θα καταλήξει τελικά στο τραπέζι της, αλλά και για όλα τα αποθεματικά του TARGET 2 που έχουν συσσωρευτεί στην κεντρική της τράπεζα (το ποσό ανέρχεται στα 700 δισεκατομμύρια ευρώ και αυξάνεται) ως αποτέλεσμα των τεράστιων τραπεζικών επιδρομών στην Ισπανία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία και την Ιρλανδία.

→ **Ο Βορράς** Η ΕΚΤ παρέχει αυτά τα αποθέματα στις επιμέρους κεντρικές τράπεζες των χωρών που αντιμετωπίζουν τραπεζικές επιδρομές. Αργά ή γρήγορα, η Γερμανία και ο Βορράς θα έρθουν στα συγκαλά τους. Θεωρώ ότι θα υπάρξουν τελικά ευρωομόλογα που θα χρηματοδοτηθούν από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα για ανάπτυξη όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε όλες τις προβληματικές ευρωπαϊκές οικονομίες.

Η Ελλάδα έχει εκτεταμένα προβλήματα να αντιμετωπίσει, είτε εντός είτε εκτός Ευρωζώνης. Φαίνεται από κάποιες δηλώσεις Ευρωπαίων ηγετών ότι έχουν ξεκινήσει προετοιμασίες για την έξοδο της Ελλάδας από το ευρώ. Δεδομένου όμως ότι η Συνθήκη του Μάαστριχτ απαγορεύει την απέλση από τη λέσχη του ευρώ, οι δηλώσεις αυτές δεν είναι παρά μια άσκηση ευσεβών πόθων εκ μέρους

κάποιων Ευρωπαίων ηγετών. Η έξοδος της Ελλάδας από το ευρώ θα μπορούσε να συμβεί εάν η ίδια η χώρα θελήσει να αποχωρήσει, εθελοντικά αρνούμενη να αποπληρώσει τα χρέη της.

Αλλά αυτό είναι πιο δύσκολο να γίνει τώρα που τα κρατικά ομόλογά της υπόκεινται στη βρετανική νομοθεσία.

Πιστεύω ότι αυτοί που επιχειρηματολογούν υπέρ της εγκατάλειψης του ευρώ έχουν υποτιμήσει τις συνέπειες.

Μια χώρα όπως η Ελλάδα, χωρίς βιομηχανική βάση και σταθερές εξαγωγές (εκτός και αν η Γερμανία και οι άλλες χώρες της Βόρειας Ευρώπης αρχίζουν να τρώνε τεράστιες ποσότητες φρέσας και να καταναλώνουν εξίσου μεγάλες ποσότητες από ρετσίνα), θα αντιμετωπίσει, πέρα από τραπεζικές επιδρομές, σοβαρές εξάρσεις πληθωριστικών πιέσεων με αφόρητες ελλείψεις σε πετρέλαιο, φάρμακα και άλλα προϊόντα ζωτικής σημασίας και πλήρες οικονομικό και κοινωνικό χάος.

Συγκρίνοντας την Ελλάδα με την Αργεντινή, δεν αποτελεί επιχείρημα προς μίσηση. Η Αργεντινή είναι μια χώρα με ισχυρό και δυναμικό αγροτικό τομέα και διαθέτει βιομηχανική βάση, στοιχεία που απουσιάζουν από την ελληνική οικονομία.

Αλλά ακόμα και η Αργεντινή βίωσε πείνα και τεράστια φτώχεια μετά τη χρεοκοπία της προτού τελικά ανακάμψει η οικονομία της.

Η Ελλάδα μου, όπως προανέφερα, είναι ότι ακόμα και αν οι επιλογές της Ελλάδας έχουν περιοριστεί πλέον σε πολύ μεγάλο βαθμό, η Ισπανία και η Ιταλία θα αναδειχτούν σε καταλύτη για την ανασύσταση της δομής της ζώνης του ευρώ και για την εξέλιξη τελικά της ΕΕ σε μια δομή ομοσπονδιακού τύπου.

Τέλος, όπως γνωρίζει και η Ευρώπη και το ΔΝΤ, θα υπάρξει και άλλη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους και θα ήταν καλύτερα αν αυτό λάμβανε χώρα μέσα στην Ευρωζώνη αντί εκτός.

→ **Η έξοδος της Ελλάδας** από το ευρώ θα μπορούσε να συμβεί εάν η ίδια η χώρα θελήσει να αποχωρήσει, εθελοντικά, αρνούμενη να αποπληρώσει τα χρέη της. Αλλά αυτό είναι πιο δύσκολο να γίνει τώρα που τα κρατικά ομόλογά της υπόκεινται στη βρετανική νομοθεσία.

Τα προγράμματα διάσωσης είχαν ως κύριο σκοπό την εξαγορά χρόνου, με την ελπίδα ότι τα προβλήματα θα εξαφανιστούν ως διά μαγείας

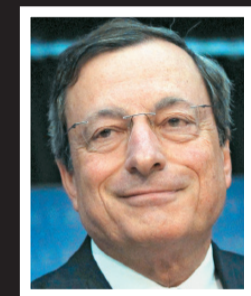

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤ

Η λύση βρίσκεται μακριά από το Βερολίνο

Πώς αξιολογείτε τις πρόσφατες δηλώσεις του προέδρου της ΕΚΤ για παρέμβαση στην αγορά ομολόγων προκειμένου να μειωθεί το κόστος δανεισμού για τις χώρες της περιφέρειας;

Φοβάμαι πως οι δηλώσεις Ντράγκι ότι η ΕΚΤ θα κάνει οτιδήποτε για να σωθεί το ευρώ είναι κούφιας κουβέντες, με στόχο τη δημόσια κατανάλωση και τα αυτά των αγορών, ενώ αμφισβητούνται ευθέως από την Bundesbank και το Βερολίνο. Είναι κρίμα που ως κεντρικός τραπεζίτης δεν δείχνει να κατανοεί τι θα χρειαστεί για να «σωθεί το ευρώ». Ακολουθεί τη γραμμή του Βερολίνου και διαμορφώνει πολιτικές στο πόδι, όπως η αύξηση για κεφάλαια στις ελληνικές τράπεζες από τον μηχανισμό έκτακτης βοήθειας για ρευστότητα (ELA) μέσω της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδας ώστε οι τράπεζες να αγοράσουν ελληνικά ομόλογα από την ΕΚΤ που λήγουν σε δύο εβδομάδες επειδή η τρούκα δεν θα έχει ετοιμάσει την αναφορά της μέσα στο χρονικό διάστημα που λήγουν τα ομόλογα προκειμένου να δοθεί το πράσινο φως για την αποδέσμευση κεφαλαίων. Όλο αυτό είναι ένα φτηνό θεατρικό έργο με κάκιους ηθοποιούς.

Ο πρόεδρος της ΕΚΤ, Μάριο Ντράγκι.

Η ΣΥΝΤΑΓΗ ΑΠΕΤΥΧΕ ΟΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΗΚΕ

Λιτότητα και εσωτερική υποτίμηση έχουν βεβαρηνμένο παρελθόν

Το Levy Economics Institute ασκεί έντονη κριτική στην πολιτική λιτότητας και στα οικονομικά του νεοφιλελευθερισμού γενικότερα. Τι αποκαλύπτει η ιστορική εμπειρία σχετικά με τα μέτρα λιτότητας και τη στρατηγική της εσωτερικής υποτίμησης ως εργαλεία πολιτικής για την άθηση των οικονομιών σε τροχιά ανάπτυξης;

Τα εμπειρικά δεδομένα είναι καταφανώς εναντίον των μέτρων λιτότητας και της στρατηγικής της αποκαλούμενης εσωτερικής υποτίμησης.

Για παράδειγμα, οι πολιτικές λιτότητας του ΔΝΤ στη Λατινική Αμερική εγκαταλείφθηκαν τελικά υπέρ της εξωτερικής υποτίμησης και της αύξησης των κρατικών δαπανών. Από την άλλη μεριά, πολλοί στην Ευρώπη που είχαν αρχικά ισχυριστεί ότι τα προγράμματα λιτότητας στην Ιρλανδία και στην Πορτογαλία θα απέδιδαν τα αναμενόμενα έχουν τελικά απογοητευθεί εξαιτίας των πρόσφατων οικονομικών επιδόσεων αυτών των χωρών.

Άλλοι, πάλι κυρίως Ευρωπαίοι ηγέτες, στράφηκαν προς την ψεύτικη ελπίδα των προγραμμάτων λιτότητας στις χώρες της Βαλτικής. Μια προσεκτική ανάλυση της αποκαλούμενης επιτυχίας αυτών των οικονομιών να βγουν από τη βαθιά ύφεση του 2009-10 που είχαν εισέλθει οφειλόταν στη μαζική χρήση

Πορτογάλοι διαδηλώνουν κατά των μέτρων λιτότητας. Τα μνημόνια σε Πορτογαλία και Ιρλανδία δεν απέδωσαν αυτά που ανέμεναν οι εμπνευστές τους, τονίζει ο Δ. Παπαδημητρίου.

ευρωπαϊκών κονδυλίων, που αναλογούσαν στο 20% του ΑΕΠ τους.

Επιπλέον, υπήρχε μικρή εσωτερική υποτίμηση, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι οικονομίες αυτές είχαν υπερθερμανθεί πριν από την κρίση.

→ **Φτώχεια** Η αναπροσαρμογή των τιμών και των μισθών ήταν σχετικά μέτρια κλίμακας. Τα δε υψηλά επίπεδα ανεργίας που κατέγραφαν οι χώρες της Βαλτικής βελτιώθηκαν λόγω των υψηλών επιπέδων μετανάστευσης, ένα φαινόμενο που παρατηρείται σήμερα στην Ελλάδα και στην Ισπανία – δύο ευρωπαϊκές χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό ανέργων, ιδίως ανάμεσα στους νέους. Η συνεχιζόμενη λιτότητα και οι

μειώσεις των μισθών στις νότιες ευρωπαϊκές οικονομίες δεν είναι πανάκεια. Αντιθέτως, αν συνεχιστούν οι περικοπές των δαπανών και οι αυξήσεις των φόρων και δεν εφαρμοστεί μια μεγάλη κλίμακας αναπτυξιακή πολιτική θα πρέπει να αναμενόμενα να δούμε περαιτέρω μείωση της συνολικής ζήτησης, που θα συνοδεύεται από ακόμα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας, περαιτέρω μείωση των εισοδημάτων και υψηλότερα επίπεδα φτώχειας.

Όταν η οικονομία βρίσκεται σε ύφεση, το χειρότερο που μπορεί να κάνει κανείς είναι να εφαρμόζει μέτρα λιτότητας. Όπως είπε ο μεγάλος Κέινς, «η ανάπτυξη και όχι η ύφεση είναι η κατάλληλη στιγμή για λιτότητα».